

Sygn. akt III CSK 273/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 14 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSA Marek Machnij

w sprawie z powództwa "P." sp. z o.o. w K.
przeciwko Skarbowi Państwa-Prezydentowi Miasta K.
i Gminie Miejskiej K.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 14 października 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego
z dnia 18 września 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Okręgowemu, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem częściowym z dnia 25 lutego 2005 r., wydanym w sprawie z powództwa „P.” Sp. z o.o. w K. przeciwko Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta K. i Gminie K., Sąd Rejonowy uzgodnił treść ksiąg wieczystych:

- Lwh 117 KW Nr 12370 i Lwh 118 KW Nr 12371 w ten sposób, że w dziale II tych ksiąg w miejsce dotychczasowego wpisu Skarbu Państwa nakazał umieścić wpis o treści: „P. Sp. z o.o. z siedzibą w K.”;

- KW nr 209339, KW nr 175725, KW nr 181429, KW Nr 181953, KW Nr 257118 w ten sposób, że dziale II ksiąg w miejsce dotychczasowo wpisu Gminy K. nakazał umieścić wpis o treści „P. Sp. z o.o. z siedzibą w K.”;

- KW nr 225520 w ten sposób, iż w dziale I księgi nakazał wykreślić działki nr 2783/8, 2783/15 i 2783/17, założyć dla tych działek nową księgę wieczystą i wpisać w dziale drugim nowozałożonej księgi jako właściciela „P. Sp. z o.o. z siedzibą w K.”.

Ponadto Sąd Rejonowy oddalił powództwo w części dotyczącej żądania uzgodnienia treści księgi wieczystej KW nr 192995.

Sąd Rejonowy ustalił, że „P.” Sp. z o.o. w K. została zarejestrowana w dniu 12 kwietnia 1918 r., jako oddział handlowy K. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej zakupiła w dniu 14 kwietnia 1918 r. grunty, składające się z szeregu parcel katastralnych, ujawnionych w dwóch wykazach hipotecznych Lwh 117 i 118 gm. kat.[...]. Nieruchomości te (aktualnie zapisane w księgach KW nr 12370, 209339, 172501, 175725, 181492, 181953, 12371, 57118 oraz działki 2783/8, 2783/15 i 2783/17 objęte księgą wieczystą KW nr 2225520) należały do powoda do czasu przejęcia przez Skarb Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej z dnia 6 września 1944 r. (Dz. U. 1945, nr 3, poz. 13 ze zm.). Przejęcie nastąpiło bez przeprowadzenia postępowania administracyjnego i bez wydania decyzji administracyjnej. Podstawę ujawnienia prawa własności Skarbu Państwa w księgach wieczystych stanowiło zaświadczenie

z dnia 20 października 1952 r. wydane przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w K. Sąd Rejonowy przyjął jednak, że podstawą przejęcia własności przez Skarb Państwa na podstawie wskazanego przepisu dekretu PKWN mogła być jedynie konstytutywna decyzja administracyjna, a nie deklaratywne zaświadczenie, dlatego uznał, że powód nadal pozostaje właścicielem nieruchomości i uwzględnił żądanie ujawnienia go w tym charakterze w księgach wieczystych. Oddalone żądanie dotyczyło nieruchomości, do której powód nie wykazał swoich praw.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 21 września 2005 r. oddalił apelacje pozwanych od powyższego wyroku, podzielając pogląd, że stwierdzenie, iż nieruchomość podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit.e dekretu PKWN wymagało wydania decyzji administracyjnej przez ówczesne wojewódzkie urzędy ziemskie i dopiero w nawiązaniu do tych decyzji sporządzane były zaświadczenia, stanowiące podstawę wpisu do księgi wieczystej. Pozwani powinni więc wykazać fakt istnienia decyzji administracyjnej wydanej przez odpowiedni organ, czego nie uczynili. Nieprzeprowadzenie takiego dowodu przesądziło o uwzględnieniu powództwa co do nieruchomości, których prawo własności powód udowodnił.

Pozwani wnieśli skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Okręgowego, opierając je na podstawie wskazanej w art. 403 § 2 k.p.c. Powołali się na fakt, że w dniu 23 marca 2006 r. powzięli wiadomość o istnieniu i treści dokumentów, które mogły mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Były nimi ostateczna decyzja Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 27 lutego 1996 r., utrzymującą w mocy decyzję Wojewody z dnia 5 lipca 1993 r., która - według wnoszącego skargę - potwierdzała przejście spornych nieruchomości na własność Skarbu Państwa w trybie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej oraz prawomocny wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 lutego 1998 r. oddalający skargę na wymienioną decyzję. Skarżący wskazali, że mimo wcześniejszych poszukiwań nie zdołali odnaleźć tych dokumentów wcześniej, ponieważ stroną inicjującą postępowanie administracyjne była osoba trzecia – współnik powodowej spółki.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2007 r. odrzucił obie skargi, stojąc na stanowisku, że pozwani wiedzieli o potrzebie przedstawienia tych dowodów i mieli możliwość ich uzyskania w toku procesu. Prawdliwość tego poglądu podważył Sąd Najwyższy, który postanowieniem z dnia 18 października 2007 r. uchylił postanowienie o odrzuceniu obydwu skarg i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpatrzeniu sprawy Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 18 września 2009 r. zmienił wyrok częściowy Sądu Rejonowego w ten sposób, że oddalił powództwo o uzgodnienie ksiąg wieczystych o aktualnych numerach:[...], [...], [...].

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzja administracyjna Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 27 lutego 1996 r., utrzymująca w mocy decyzję Wojewody z dnia 5 lipca 1993 r. pozostaje w obrocie prawnym na skutek wydania dnia 16 stycznia 2009 r. ostatecznej decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Decyzje z dnia 5 lipca 1993 r. i z dnia 27 lutego 1996 r. odmawiają stwierdzenia, że nieruchomość stanowiąca własność „P.” Spółki z o.o. w K. nie podpadała pod działanie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej. Powyższe decyzje potwierdzają treść zaświadczenia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w K. z dnia 20 października 1952 r., stanowiącego podstawę wpisu prawa własności Skarbu Państwa w dawnych księgach wieczystych LWH 117 i 118. Sąd Okręgowy wskazał, że decyzja administracyjna, z której wynika, że majątek ziemski podlegał przepisowi art. 2 ust. 1 lit e dekretu PKWN, wiąże sąd w postępowaniu cywilnym. Nieruchomości ziemskie objęte dekretem przechodziły bezzwłocznie na rzecz Skarbu Państwa w całości, bez wynagrodzenia, z przeznaczeniem na cele wskazane w art. 1 ust. 2 dekretu. Strona powodowa w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oparła powództwo na twierdzeniu, że wpis w księdze wieczystej Skarbu Państwa jako właściciela zastał dokonany na skutek błędnego stwierdzenia zaświadczeniem, że nieruchomość była przeznaczona na cele reformy rolnej w rozumieniu przepisów dekretu. W związku tym to na niej, zgodnie z art. 6 k.c., ciążył obowiązek wykazania, że nieruchomości zostały wyłączone spod działania dekretu o reformie rolnej. Strona powodowa nie przedstawiła żadnego dowodu obalającego domniemanie wynikające z treści

wpisów w księgach wieczystych objętych żądaniem pozwu. Sąd Okręgowy stwierdził ponadto, że fakt nierozdysponowania nieruchomości ziemskiej, nabytej przez Skarb Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN, na cele wskazane w art. 1 ust. 2 dekretu nie stanowi przesłanki uzgodnienia treści księgi wieczystej poprzez wpisanie w dziale II księgi byłego właściciela nieruchomości w miejsce Skarbu Państwa, przepisy nie przewidziały bowiem mechanizmu powrotu nieruchomości ziemskiej, podlegającej przepisom dekretu o reformie rolnej, do jej pierwotnego właściciela. Sąd wskazał, że zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 31 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 134, poz. 1361 ze zm.) nieprawidłowość wpisania praw Skarbu Państwa z rzeczywistym stanem prawnym musi zostać wykazana orzeczeniem sądu lub innymi dokumentami.

Sąd Okręgowy wyjaśnił ponadto, że nie znalazł podstaw do odroczenia rozprawy z dnia 18 września 2009 r. (po zamknięciu której wydany został wyrok), w oczekiwaniu na wynik postępowania przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w W. w sprawie skarg powoda na decyzje Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 stycznia 2009 r., ponieważ uznał, że nie może on wpłynąć na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy, gdyż nie będzie miał znaczenia dla istnienia podstawy wznowienia.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 18 września 2009 r. wniosła strona powodowa. Zaskarżyła orzeczenie w całości, opierając skargę na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa procesowego zarzuciła uchybienie:

- art. 403 § 2 k.p.c. w zw. z art. 410 § 1 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, wskutek przyjęcia, że decyzja Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 27 lutego 1996 r. oraz decyzja Wojewody z dnia 5 lipca 1993 r. powołane w skardze o wznowienie postępowania stanowią środek dowodowy, który mógłby mieć wpływ na wynik sprawy, a z którego strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu;

- art. 412 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c. poprzez przekroczenie granic rozpoznania sprawy, a przez to niedopuszczalne przeniesienie ciężaru dowodu na stronę powodową;
- art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c. poprzez błędną wykładnię, a w konsekwencji niezastosowanie – zaniechanie zawieszenia postępowania;
- art. 180 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c., poprzez nieuzasadnione zastosowanie;
- art. 365 k.p.c. i 336 k.p.c. w zw. z art. 412 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 3 i 10 u.k.w.h. poprzez zmianę ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy i błędne przyjęcie, wbrew ustaleniom dokonany przez ten Sąd w prawomocnie przeprowadzonym postępowaniu, że ciężar dowodu w postaci przedłożenia decyzji o nie podpadaniu nieruchomości pod działanie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej spoczywa na stronie powodowej;
- art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 2 i 45 oraz w zw. z art. 8 Konstytucji RP poprzez naruszenie prawa powoda do sądu administracyjnego;
- art. 156 k.p.c. w zw. z art. 3 k.p.c. i art. 406 k.p.c. poprzez odmowę odroczenia rozprawy;
- art. 227 k.p.c. i art. 252 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c. oraz 381 k.p.c. poprzez niedopuszczenie dowodów z dokumentów urzędowych;
- art. 244 k.p.c. i art. 252 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c. w zw. z art. 107 k.p.a. poprzez błędne przyjęcie, że związanie sądu cywilnego ostateczną decyzją administracyjną dotyczy także uzasadnienia decyzji i wywiedzenie z treści osnowy decyzji okoliczności istniejących poza decyzją administracyjną lub w jej uzasadnieniu;
- art. 170 i 171 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i niewzięcie pod uwagę prawomocnego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 7 lutego 2008 r. oraz zawartej w nim oceny, iż decyzja Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 27 lutego

1996 r., utrzymująca w mocy decyzję Wojewody z dnia 5 lipca 1993 r., zostały wydane z oczywistym naruszeniem prawa.

W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła:

- błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN polegające na przyjęciu, że pomimo uzyskania przez powoda prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego z dnia 25 lutego 2005 r., ujawnienia w księgach wieczystych na jego podstawie powoda jako właściciela i posiadania spornych nieruchomości, skutek prawny wynikający z przepisu tego dekretu ponownie został wykonany z dniem wyrokowania.
- naruszenie art. II, VIII i IX ustawy z dnia 29 listopada 1911 r. w przedmiocie przyłączenia do miasta K. gminy i obszaru dworskiego P., wyłączenia tychże z okręgu Rady Powiatowej W., oraz w przedmiocie zmiany § 18, § 30 ust. ostatni i § 53 ust. 1 statutu stoł. Król. Miasta Krakowa (ogłoszonej w Dzienniku Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim, Rocznik 1911, Nr 137, sygn. II Druki, str. 312-317) poprzez niestosowanie tych przepisów, w wyniku których z dniem 1 lutego 1912 r. przestały w sensie prawnym istnieć gmina P. i obszar dworski P. jako samodzielne jednostki administracyjne, natomiast terytoria te podlegać zaczęły przepisom obowiązującym dla miasta K., w tym ustawie budowlanej z dnia 18 lipca 1883 r.;
- błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 6 k.c. w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51, ze zm.) poprzez przyjęcie, że skutek dekretu w postaci przejścia nieruchomości na własność Skarbu Państwa oznacza, że w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym na powodzie spoczywa ciężar dowodu, że skutek ten nie wystąpił.
- niezastosowanie art. 1 sporządzonego w dniu 20 marca 1952 r. Protokołu Nr 1 ratyfikowanego przez Polskę w dnia 10 października 1994 r. (Dz. U. z 1995 r., Nr 26, poz. 175) do sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada

1950 r., a następnie zmienionej Protokołem Nr 3, Nr 5, Nr 8 oraz uzupełnionej Protokołem Nr 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284) i pozbawienie powoda prawa efektywnego korzystania z nieruchomości objętych prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 25 lutego 2005 r. oraz prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 21 września 2009 r.

- niezastosowanie art. 411 pkt 4 k.c. w zw. z art. 64 k.c. i art. 1047 k.p.c., mimo że zostało spełnione świadczenie przeniesienia zwrotnego prawa własności nieruchomości powoda wobec nie wykorzystania ich przez Skarb Państwa na cele określone w art. 1 ust. 2 dekretu PKWN;
- art. 170 i 171 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i nie wzięcie pod uwagę prawomocnego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 7 lutego 2008 r. oraz zawartej w nim oceny, iż decyzja Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 27 lutego 1996 r., utrzymująca w mocy decyzję Wojewody z dnia 5 lipca 1993 r., zostały wydane z oczywistym naruszeniem prawa;
- niezastosowanie art. 2 i art. 32 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konstytucji RP prowadzące do oczywistego naruszenia zasady równości i ochrony prawa własności poprzez pozbawienie powoda prawa własności nieruchomości;
- błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 31 ust 2 u.k.w.h. w zw. z art. 10 u.k.w.h. polegające na uznaniu, iż do uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym konieczne jest wykazania prawa orzeczeniem sądu lub innej władzy państwowej;
- błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 10 u.k.w.h., art. 5 k.c. oraz art. 21 i 64 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konstytucji RP polegające na tym, iż odzyskane na podstawie prawomocnego wyroku Sądu nieruchomości gruntowe, które stały się mieniem spółki „P.”, wskutek wyroku wydanego we wznowionym postępowaniu i uznania, że nieruchomość podpadała pod działanie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy

rolnej zostały faktycznie wyłączone bez słusznego odszkodowania i bez przeznaczenia na cele publiczne.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez odrzucenie lub oddalenie skarg o wznowienie postępowania obu pozwanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżony wyrok wydany został przez Sąd Okręgowy na skutek skarg pozwanych o wznowienie postępowania, co oznacza, że zakres i przedmiot rozpoznania musi uwzględniać szczególne zasady wyznaczone w przepisach art. 399 i nast. k.p.c. Należą do nich sformalizowany charakter postępowania, wynikający z oznaczenia zamkniętego katalogu podstaw wznowienia (art. 401 – 403 k.p.c.) oraz ograniczony przedmiot badania, określony podstawą wskazaną przez skarżącego (art. 412 § 1 k.p.c.). Konstrukcja postępowania ze skargi o wznowienie postępowania budziła i nadal wywołuje wiele kontrowersji, jednakże za ugruntowany można uznać pogląd, zgodnie z którym wznowienie postępowania inicjowanego skargą powoduje – w razie stwierdzenia, że skarga została oparta na ustawowej podstawie – iż Sąd rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r., III CSK 56/07, nie publ.).

Zarzuty powoda, zgłoszone w ramach obydwu podstaw kasacyjnych dotyczą dwóch aspektów postępowania wywołanego skargami pozwanych – istnienia podstawy wznowienia oraz dopuszczalności rozstrzygnięcia sprawy po wznowieniu z zastosowaniem odmiennej, niekorzystnej dla powoda wykładni przepisów, niż zastosowana przy wydawaniu pierwotnego wyroku.

Do pierwszej grupy należą zarzuty podważające możliwość traktowania decyzji administracyjnych z 1993 r. i z 1996 r. jako środka dowodowego, który mógłby mieć wpływ na wynik sprawy. Powód argumentował, że decyzje te wydano w postępowaniu prowadzonym bez udziału właściciela nieruchomości, a więc z naruszeniem prawa, nie poprzedzały one wydania zaświadczenia, które posłużyło do wpisania Skarbu Państwa do ksiąg wieczystych jako właściciela,

nie wynika z nich, że odnosiły się do wszystkich nieruchomości objętych sporem, nie zawierały pozytywnego rozstrzygnięcia o istnieniu podstaw do stosowania wobec nieruchomości powoda art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN, a ponadto nadal toczy się postępowanie mające na celu doprowadzenie do stwierdzenia nieważności tych decyzji.

Nie można zgodzić się ze skarżącym, że decyzje, które spowodowały wznowienie postępowania, dotknięte były wadami uzasadniającymi zdyskwalifikowanie ich przez Sąd Okręgowy w ramach kontroli tzw. incydentalnej. Wprawdzie w orzecznictwie dopuszcza się w pewnym zakresie badanie legalności decyzji administracyjnych przez sąd cywilny, jednak, z uwagi na rozdzielenie drogi postępowania administracyjnego i postępowania cywilnego, odmowa respektowania w postępowaniu cywilnym decyzji, bez stwierdzenia jej wadliwości, uniemożliwiającej przypisanie jej skutków prawnych, na drodze administracyjnej lub administracyjnosądowej, dopuszczalna jest wyłącznie w wyjątkowych, oczywistych i rażących wypadkach. Możliwość taka zachodzi, kiedy orzeczenie administracyjne wydane zostało przez władzę całkowicie do tego nie powołaną lub z całkowitym pominięciem jakiegokolwiek procedury (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1980 r., III CZP 43/80, OSNC 1981/8/142 czy z dnia 7 kwietnia 1999 r., I CKN 1079/97, OSNC 1999/11/189). Jest to jednak zawsze wkraczanie w obszar, którego kontrola zastrzeżona została dla organów administracyjnych, do nich bowiem oraz do sądów administracyjnych należy ocena legalności decyzji administracyjnych. Jeżeli więc postępowanie mające na celu zbadanie ważności konkretnej decyzji administracyjnej toczy się przed organami właściwymi do kontroli prawidłowości jej wydania (organem administracji, sądem administracyjnym – art. 16 k.p.a.), sąd cywilny nie powinien równolegle przeprowadzać incydentalnej oceny tej decyzji, lecz poczekać na wynik postępowania administracyjnego lub postępowania sądownoadministracyjnego.

Przesądzenie, czy decyzja jest ważna czy też nieważna jest jednak istotne wówczas tylko, kiedy okoliczności stwierdzone tą decyzją wywierałyby wpływ na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy. Kwestionowane decyzje zgłoszone zostały w ramach podstawy wznowienia z art. 403 § 2 k.p.c., a więc jako wykryte przez pozwanych środki dowodowe, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy,

a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Przyczyną uwzględnienia powództwa w wyroku z dnia 25 lutego 2005 r. (który uprawomocnił się w wyniku oddalenia apelacji pozwanych) było niewykazanie przez pozwanych, że kiedykolwiek wydana została decyzja stwierdzająca fakt przejęcia spornych nieruchomości przez Skarb Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN. Wydanie takiej decyzji Sądy obydwu instancji uznały wówczas za jedyną prawidłową drogę wykazania praw Skarbu Państwa do spornych nieruchomości. Nie ma przy tym racji skarżący, że Sądy w pierwotnym postępowaniu uznawały taką decyzję za akt konstytucyjny. Stanowisko takie zajął co prawda Sąd pierwszej instancji, jednak Sąd drugiej instancji – odwołując się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 1999 r. (III RN 165/98, OSNP 2000/3/90) – wskazał jedynie, że strona pozwana powinna była wykazać decyzją, że sporna nieruchomość podpadała pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN i że wiążące ustalenie tego faktu w dalszym ciągu należy do organu administracji, którym obecnie jest wojewoda.

Nie można podzielić stanowiska powoda, że decyzje powołane przez pozwanych nie stanowią dowodów, które mogłyby wpłynąć na wynik sprawy, skoro ich treścią jest odmowa stwierdzenia, że nieruchomość stanowiąca własność przedsiębiorstwa „P.” spółka z o.o. nie podlegała przejęciu na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu, które to sformułowanie, jak słusznie ocenił Sąd orzekający na podstawie analizy uzasadnienia decyzji, było równoznaczne ze stwierdzeniem, że nieruchomość była objęta działaniem tego przepisu. Posłużenie się treścią uzasadnienia w celu wyjaśnienia znaczenia sentencji jest postępowaniem prawidłowym, które sam skarżący popiera przy interpretacji orzeczeń sądowych. Takie samo znaczenie mają uzasadnienia decyzji administracyjnych. Nie doszło zatem do zarzucanego naruszenia art. 244 k.p.c. ani art. 252 k.p.c.

Skarżący kwestionuje dalej ustalenie, że decyzje dotyczyły spornych nieruchomości, jednak nie może tego skutecznie uczynić w postępowaniu kasacyjnym z uwagi na wyłączenie przez art. 398³ § 3 k.p.c. z zakresu podstaw kasacyjnych zarzutów dotyczących oceny dowodów i ustalenia faktów.

Podnosi ponadto, że decyzje nie były wydane w postępowaniu, w którym brał udział i nie poprzedzały wystawienia zaświadczenia stanowiącego podstawę wpisu Skarbu Państwa do ksiąg wieczystych. Tego rodzaju zarzut miałby decydujące znaczenie gdyby decyzje były konstytutywne. Skoro jednak miały one jedynie stanowić dowód zawierający dokonaną przez uprawniony organ deklaratywną ocenę spełnienia przez określoną nieruchomość przesłanek wymaganych przez prawo, nie można ich z góry dyskwalifikować jako dokumentów niosących określoną informację z powodu nieuczestniczenia powoda w procedurze ich podejmowania.

Oznacza to, że przedstawione dokumenty spełniają merytoryczne kryteria wymagane przez art. 403 § 2 k.p.c. i pozytywnie przeszły przez etap badania dopuszczalności oparcia na nich skargi o wznowienie. Nie przesądza jednak ich wartości jako podstawy uzasadniającej zmianę pierwotnie wydanego prawomocnego wyroku. Niemniej potrzeba badania wpływu decyzji na wynik sprawy powstanie dopiero po uzyskaniu ostatecznego stanowiska uprawnionych organów w toczącym się postępowaniu administracyjnym (sądowoadministracyjnym) i przesądzeniu czy decyzje te są ważne. Decyzje nieważne, wyeliminowane z obrotu prawnego nie będą dowodem potwierdzającym przejęcie spornych nieruchomości przez Skarb Państwa, a w konsekwencji – z uwagi na zakres w art. 412 § 1 k.p.c. przedmiot badania sprawy w postępowaniu objętym wznowieniem, nie będą stanowiły merytorycznej podstawy uzasadniającej wniesioną skargę. Usprawiedliwione są więc zarzuty skarżącego, dotyczące nieprawidłowego stanowiska Sądu orzekającego, który odmówił znaczenia postępowaniu sądowoadministracyjnemu, prowadzonemu przez powoda w celu podważenia decyzji przedłożonych przez pozwanych. Fakt wyznaczenia rozprawy przed sadem administracyjnym potwierdzał - w świetle art. 156 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c. – zasadność wniosku o odroczenie rozprawy, na której wydany został zaskarżony wyrok, a wszczęcie postępowania sądowoadministracyjnego stanowiło podstawę zawieszenia postępowania w oparciu o stosowany odpowiednio art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. (dopuszczalność odpowiedniego zastosowania tej podstawy zawieszenia Sąd Najwyższy przyjął i uzasadnił w wyroku z dnia 7 października 2010 r., IV CSK 206/10, nie publ. poza

bazą Lex nr 677776). Wprawdzie wydanie ostatecznej decyzji w postępowaniu administracyjnym uprawniało sąd do podjęcia postępowania na podstawie art. 180 § 1 pkt 4 k.p.c., jednak zaskarżenie tej decyzji do sądu administracyjnego wywołało potrzebę ponownego zawieszenia postępowania. Odmienne stanowisko Sądu Okręgowego nie naruszyło wprawdzie prawa powoda do sądu administracyjnego, ponieważ sąd ten jego skargę rozpoznawał, natomiast doprowadziło do naruszenia przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy.

Nieprawidłowe było też stanowisko Sądu Okręgowego, który – z uchybieniem art. 412 § 1 k.p.c. – rozpoznał sprawę wychodząc poza granice podstawy wznowienia. Jak wynika z uzasadnienia wyroku, Sąd Okręgowy rozstrzygnął sprawę na nowo uznając, że prawomocny wyrok zapadł przy zastosowaniu nieprawidłowej wykładni przepisów, polegającej na niesłusznym obciążeniu pozwanych obowiązkiem dowiedzenia, że nieruchomości przeszła na własność Skarbu Państwa, podczas gdy to powód powinien był wykazać, że nieruchomości nie uległa przejęciu. Taki pogląd spowodował, że Sąd Okręgowy posłużył się powołaną przez pozwanych podstawą wznowienia jedynie jako formalną furtką umożliwiającą ingerencję w prawomocne rozstrzygnięcie, a następnie orzekł już bez nawiązania do wskazanych przez skarżących decyzji, czego wyrazem było uznanie za nieistotne wyniku postępowania sądownoadministracyjnego. Zakres ponownego rozpoznania sprawy jest wyznaczany przez podstawę wznowienia, co oznacza, że o tym, czy skarga powinna zostać oddalona czy też wyrok podlega zmianie decyduje to, jakie znaczenie podstawa wznowienia ma dla wyniku sprawy. W nauce sporne jest, czy ograniczenie zakresu rozpoznania przewidziane w art. 412 § 1 k.p.c. oznacza, że sprawa rozpatrywana jest ponownie bez uwzględnienia jakichkolwiek innych okoliczności, takich jak np. zdarzenia, mające miejsce po wydaniu prawomocnego orzeczenia, w tym zmiana oceny prawnej przez sąd orzekający. Za uwzględnieniem stanu istniejącego w chwili orzekania w postępowaniu wywołanym skargą przemawia treść art. 316 § 1 k.p.c., którego stosowania nie wyłącza art. 406 k.p.c., przeciwko – szczególny, retrospektywny charakter postępowania wznowieniowego, wyrażający się w ograniczeniu ingerencji w poprzednie postępowanie jedynie do uwzględnienia takich okoliczności, które obiektywnie wystąpiły w czasie,

kiedy postępowanie to trwało i nie zostały w nim uwzględnione wyłącznie z powodu nieświadomości ich istnienia. Zważywszy, że podstawa wznowienia przewidziana w art. 403 § 2 k.p.c. odwołuje się do wpływu na wynik sprawy niezgłoszonego wcześniej dowodu przyjąć należy, że zasadność skargi uzależniona jest od stwierdzenia czy ten dowód – rozpatrywany w kontekście materiału dowodowego danej sprawy – uzasadnia ocenę, że poprzednie rozstrzygnięcie było nieprawidłowe. Nie można więc uwzględnić skargi, gdy takiej roli przypisać mu nie można, jedynie opierając się na odmiennej ocenie prawnej, kogo obciąża ciężar udowodnienia danego faktu. Natomiast nie jest wykluczona potrzeba uwzględnienia okoliczności, które nastąpiły jako skutek prawomocnego wyroku, zwłaszcza jeżeli skutek ten miałby charakter nieodwracalny. Rozważania te mają jednak obecnie charakter wyłącznie teoretyczny, ponieważ dopiero ostateczny wynik postępowania sądownoadministracyjnego i ewentualnego kolejnego postępowania administracyjnego, dotyczący oceny decyzji administracyjnych, stanowiących podstawę wznowieniową, pozwoli na określenie czy decyzje te mogły wywrzeć wpływ na wynik sprawy, a dopiero potem może być konieczna ocena jakie miałyby znaczenie.

Natomiast zarzuty powoda odnoszące się do nieprzeprowadzenia zawnioskowanych przez niego dowodów nie mogą być uwzględnione, ponieważ okoliczności, które miałyby zostać stwierdzone nie podlegają ocenie sądu cywilnego (kompleks dowodów mających wykazać wadliwość decyzji wskazanych jako podstawa wznowienia) albo dotyczą okoliczności nieistotnych (dowody mające wykazać objęcie przez powoda spornych nieruchomości w wyniku wyroku i gospodarowanie nimi). Wbrew stanowisku skarżącego w wyniku wydania wyroku w pierwotnym postępowaniu nie doszło do nabycia nieruchomości przez powoda, rozstrzygnięcie oparte było bowiem na założeniu, że powód nigdy nie przestał być właścicielem spornych nieruchomości. Zaskarżone obecnie orzeczenie przyjęło natomiast, że powód własność nieruchomości utracił na podstawie art. 2 ust. 1 lit e. dekretu PKWN, a zatem z chwilą wejścia dekretu w życie. Spór między stronami ogniskuje się więc na skutkach zdarzeń prawnych mających miejsce w przeszłości, a nie w czasie wydawania kolejnych orzeczeń w niniejszej sprawie, tym samym argumenty powoda o niedopuszczalnym pozbawieniu go obecnie własności

w oparciu o przepisy dekretu, o wyłączeniu go i naruszeniu w ten sposób art. 2, art. 21, art. 32 i art. 64 Konstytucji oraz art. 1 Protokołu nr 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie przystaje ani do stanu sprawy, ani do podstaw prawnych zastosowanych przez Sąd Okręgowy.

Chybiony jest także zarzut naruszenia art. 411 pkt 4 k.c. w zw. z art. 64 k.c. i art. 1047 k.p.c., ponieważ nie było przesłanek faktycznych do stosowania tych przepisów w okolicznościach stanowiących przedmiot rozpoznania w niniejszej sprawie. Wyrok uzgadniający stan prawny wynikający z ksiąg wieczystych z rzeczywistym stanem prawnym nie jest orzeczeniem zobowiązującym do złożenia oświadczenia woli, ani zastępującym takie oświadczenie.

Sąd orzekający nie miał też uprawnień, aby rozważać we własnym zakresie, czy sporne grunty były objęte działaniem dekretu PKWN, ponieważ to zagadnienie pozostaje w gestii organów administracji, wobec czego zarzuty wytykające pominięcie tego elementu sprawy nie zasługują na uwzględnienie.

Z uwagi na to, że toczy się nadal postępowanie badające legalność decyzji z 1993 i 1996 r. nieuzasadniony jest zarzut naruszenia art. 170 i art. 171 ustawy prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi bazujący na założeniu, że w oparciu o treść uzasadnienia wyroku sądu administracyjnego z 7 lutego 2008 r., Sąd Okręgowy powinien dokonać samodzielnej oceny, że decyzje stanowiące podstawę skargi o wznowienie postępowania są nieważne.

Błędny był natomiast pogląd Sądu Okręgowego, że art. 31 ust. 2 u.k.w.h. znajduje zastosowanie w postępowaniu przewidzianym w art. 10 ust. 1 u.k.w.h., niemniej nieprawidłowa wykładnia tego przepisu nie spowodowała w rozpatrywanej sprawie negatywnych konsekwencji, ponieważ wykazanie w tym postępowaniu, że nieruchomość spełniała bądź nie spełniała wymagań uzasadniających jej przejście na własność Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit e dekretu PKWN wymagało uzyskania decyzji administracyjnej i tylko w tej formie mogło być dokonane.

Mimo, że wiele z zarzutów zgłoszonych przez powoda okazało się nieuzasadnionych lub przedwczesnych, te z nich, które zasługiwały na

uwzględnienie spowodowały uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.